

УДК 811.134.2'42:22

А. І. Скробот,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

КОНЦЕПТ ЛЮБОВ В ІСПАНОМОВНІЙ БІБЛІЇ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття пов'язана з проблемою текстового втілення концепту ЛЮБОВ в іспаномовній Біблії. Сформульовано теоретичні засади дослідження концепту ЛЮБОВ у біблійному тексті. Розроблено методику дослідження концепту ЛЮБОВ. Окреслено вербальну репрезентацію концепту ЛЮБОВ у картині світу носіїв іспанської мови. Визначено етнокультурну специфіку засобів репрезентації концепту ЛЮБОВ в іспаномовному тексті Біблії.

Ключові слова: концепт ЛЮБОВ, вербалізація, лінгвокультурологічний аспект, семантична модель.

THE CONCEPT LOVE IN THE SPANISH BIBLE: LINGUOCULTURAL ASPECT

The article is connected with the problem of textual embodiment of the concept LOVE in the Spanish Bible. Is defined theoretical background of the concepts study in the Bible text. A complex methodology for the analysis of the concept Love has been elaborated. The verbal representation of the concept is revealed in the world view of native speakers of Spanish. The ethnic and cultural specificity of representation means of the concept Love in the Spanish Bible has been determined.

Key words: concept, verbalization, semantic model, cultural aspect. Is defined theoretical background of the concepts study in the Bible text.

КОНЦЕПТ ЛЮБОВЬ В ИСПАНОЯЗЫЧНОЙ БИБЛИИ: ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ АСПЕКТ

Статья связана с проблемой текстовой реализации концепта ЛЮБОВЬ в испаноязычной Библии. Сформулированы теоретические основания для изучения концепта ЛЮБОВЬ в испаноязычном тексте Библии. Разработана методика комплексного анализа текстового концепта ЛЮБОВЬ в библейском тексте в лингвокультурологическом аспекте. Очерчена вербальная репрезентация концепта ЛЮБОВЬ в картине мира носителей испанского языка. Раскрыто этнокультурологическую специфику средств репрезентации концепта ЛЮБОВЬ в испаноязычном тексте Библии.

Ключевые слова: концепт ЛЮБОВЬ, вербализация, лингвокультурологический аспект, семантическая модель.

Актуальність теми зумовлена загальним антропоцентричним спрямуванням сучасних лінгвістичних студій на вивчення тексту з позицій когнітивного підходу. Доцільність роботи також посилюється інтересом до вивчення Святого Письма як особливо важливого прецедентного тексту в багатьох культурах.

Метою дослідження є лінгвістична інтерпретація текстового концепту ЛЮБОВ в іспаномовній Біблії в аспекті його культурологічного втілення.

Об'єктом дослідження є текстовий концепт ЛЮБОВ в іспаномовній Біблії.

Предмет дослідження – концепт ЛЮБОВ в іспаномовній Біблії у лінгвокультурологічному аспекті.

У межах лінгвокультурології особливої ваги набуває лінгвокультурна концептологія, що займається виявленням етнокультурної специфіки засобів репрезентації текстових концептів. У руслі цієї лінгвістичної парадигми текст розглядають у його концептуально-культурологічному тлумаченні [4, с. 15].

Культура є складним феноменом життя певної групи, етносу чи цивілізації і являє собою збережені в їхній колективній пам'яті символічні способи матеріального й духовного усвідомлення світу, моделі його пізнання й інтерпретації, а також способи колективного існування представників різних народів, одного етносу або певної його групи. М. Алефіренко постулює, що інформаційно-діяльнісна специфіка людського суспільства – не в самоцінному володінні колективною

спадковою пам'яттю, а в наявності особливих систем накопичення, збереження та передачі колективної інформації, найважливішою з яких є мова [1, с. 58].

Етнокультура – душа народу, яка відображає своєрідність його світогляду, світосприйняття і світорозуміння. Розуміння культури як способу діяльності розроблялось у працях Е.С. Маркаряна, який вважав, що різним елементам культури притаманні особливі функції. Ті елементи культури, котрі знаходяться у сфері когнітивного простору народу, виступають у якості специфічних засобів людської діяльності, виконуючи функції орієнтації людей у навколишньому середовищі, програмування, комунікації і регуляції цих дій у межах соціального цілого та ін. [5, с. 55].

Завдяки культурі людина включається не лише у соціальне поле своєї життєдіяльності, але і в систему загальнолюдських форм існування, зумовлених константами всезагальної культури.

Ю. С. Степанов пропонує своє бачення цього феномену. Вчений уявляє собі «образ культури» як певний вібруючий простір, який має температуру, простір, у якому вирують ідеї, образи; простір, де панують звуки, як гармонійні, так і не співзвучні нашій душі. На думку Ю. С. Степанова, людина, пронизана культурою. «Концепти – це згустки культурного середовища у свідомості людини» [7, с. 12].

В. фон Гумбольдт під «культурою» розумів ступінь розвитку індивіда. Для того, щоб досягти «індивідуальної форми», людина мала пройти не одну сходинку культурного розвитку. Якщо вона досягала вищого рівня або «найвищої культури», тоді риси її своєрідності проявлялись у найбільш завершеному вигляді (Гумбольдт). У свою чергу Е. Сепір пропонує розділяти два види культури: зовнішню і внутрішню. Зовнішня культура – та, що не виростає із корінних інтересів і бажань її носіїв, що направлена від певних спільних (загальних) цілей до індивіда. Внутрішня культура, яка, на думку автора, і є справжньою, направлена від індивіда до тих чи інших цілей (Сепір).

Американські антропологи А. Крюбер та К. Клакхон розуміють культуру як сукупність виражених і латентних схем мислення та поведінки, що є специфічним, відокремленим досягненням людських спільностей, утіленим у символах, за допомогою яких вони сприймаються й передаються від людини до людини та від покоління до покоління. Д.С. Лихачов вважає культуру величезним цілісним явищем, певним простором, сакральним полем. У своєму визначенні культури вчений підкреслює, що мова виступає одним із головних проявів культури (Лихачев).

Мовні і культурні системи значним чином відрізняються одна від одної, але існують семантичні і лексичні універсалиї, що вказують на спільну поняттєву основу, на якій базуються людська мова, мислення і культура. Мова фіксує, зберігає і транслює способи категоризації й концептуалізації світу та внутрішнього рефлексивного досвіду народу, когнітивно-психологічний чинник визначає відображення в культурних явищах специфіки сенсорної сфери етносу (зорових, смакових, слухових, ольфакторних, соматичних відчуттів), її оцінки, просторової орієнтації й оцінки, гештальтування, способів мислення й інших пізнавальних механізмів.

Проблема зв'язку мови й культури у проекції на етносвідомість розглядалася ще протягом XIX ст. (Я. Гримм, Ф. Буслаєв, О. Афанасьєв, І. Гердер, В. фон Гумбольдт, Г. Штейнталь, Г. Пауль, О. Потебня, К. Бюлер та ін.). В.М. Теля зазначає, що для мови й культури характерні спільні ознаки: це форми свідомості, які відображають світогляд народу й людини; вони мають індивідуальні та суспільні форми існування, їм властива нормативність, історизм, а також взаємне залучення однієї сфери до другої [9, с. 224]. Відмінності мови від культури вбачаються насамперед у тому, що культура – продукт соціальної, а не біологічної активності людей, а мова є явищем і культури, і природи. Природа визначає в мові найбільш глибокі риси її структури, закономірності породження та сприйняття тексту, культура зумовлює план змісту мови.

М.А. Бердяєв визначає культуру національною по суті: «Культура ніколи не була і ніколи не буде абстрактно-людською, вона завжди конкретно-людська, тобто національна» [2, с. 85]. Н. М. Фірсова трактує національну специфіку як «навіність специфічних ознак мовних одиниць...», які можуть відображати (експліцитно або імпліцитно) як інтралінгвістичні (фонетичні, лексичні, граматичні, стилістичні), так і екстралінгвістичні (в першу чергу соціальні, історичні, культурні, психологічні, етнічні) факти, притаманні носіям ... мови тієї чи іншої національно-культурної спільноти» [10, с. 23]. У цьому полягає ще одна спільна риса мови і культури, оскільки кожна мова є національною, притаманною для окремої людської спільноти.

Біблія є культурним надбанням суспільства і представлена у вигляді священного тексту. Святе Письмо відображає єврейську культуру, водночас займає головне місце у християнській культурі, є Словом Божим для усього християнського світу, виразником християнської релігії.

У зв'язку з поширенням християнства на Захід та перекладанням Біблії на латину, а потім і на іспанську мову, Святе Письмо стає представником й іспанської культури. «Переклади цікаві тим, що кожна мова приносить у священний текст щось своє, національне, – виникають смислові нюанси, відтінки» [3, с. 64]. Кожна нація, яка читає Біблію рідною мовою, засвоює її, робить її своєю, не тільки сама пропитується біблійною культурою, але й приносить у Святе Письмо свій неповторний облік.

У зв'язку з тим, що Біблія є водночас і письмовим документом (текстом), і об'єктом християнської культури, ми вважаємо доцільним простежити вербалізацію концепту ЛЮБОВ у лінгвокультурологічному аспекті на матеріалі іспанського тексту Біблії версії Рейна-Валера 1960 року.

Мовні засоби Біблії є носієм культурного знання, через мову ми пізнаємо світ і самих себе, оскільки мова називає і виражає знання і пізнання: *Y Jehová Dios hizo nacer de la tierra todo árbol delicioso a la vista, y bueno para comer; también el árbol de vida en medio del huerto, y el árbol de la ciencia del bien y del mal* (Ген.2:9). *Y conoceréis la verdad, y la verdad os hará libres* (Ін.8:32) [13]. *El cual (Dios) quiere que todos los hombres sean salvos y vengan al conocimiento de la verdad* (1Тим.2:4).

Переклади Священного Письма на національні мови передають особливості світосприйняття і буття конкретного народу. Алехадро вон Рехніцтц відзначає, наприклад, що єврейська ментальність не має абстрактних понять. Типовим випадком у Святому Письмі є розповідь про створення світу. У катехізисі сказано, що Бог створив всесвіт з «нічого». Концепт НІЩО – це геніальна грецька абстракція. Біблійний автор повідомляє, що Бог створив всесвіт, упорядкувавши хаос, існуючий на той час безлад (Rechnitz). Наприклад: *En el principio creó Dios los cielos y la tierra. Y la tierra estaba desordenada y vacía, y las tinieblas estaban sobre la faz del abismo, y el Espíritu de Dios se movía sobre la faz de las aguas. Y dijo Dios: Sea la luz; y fue la luz. Y vio Dios que la luz era buena; y separó Dios la luz de las tinieblas. Y llamó Dios a la luz Día, y a las tinieblas llamó Noche. Y fue la tarde y la mañana un día* (Ген.1:1-4). *На початку Бог створив Небо та землю. А земля була пуста та порожня, і темрява була над безоднею, і Дух Божий ширяв над поверхнею води. І сказав Бог: Хай станеться світло! І сталося світло. І побачив Бог світло, що добре воно, і Бог відділив світло від темряви. І Бог назвав світло: День, а темряву назвав: Ніч. І був вечір, і був ранок, день перший* (Бут. 1:1-4).

Найбільш яскраві, виразні продукти культури об'єктивно виступають не лише як носії інформаційної функції, але і як символи, знаки даної культури. Святе Письмо виступає символом християнської культури в різних країнах світу, у тому числі Іспанії та країнах Латинської Америки.

У культурному відношенні знайомство з Біблією є обов'язковим, адже «це – повернення до духовних основ, шлях пізнання історії і культури народів світу... Релігійні заповіді привчають людей до вироблення і прийняття загальнолюдських цінностей і правил співжиття. Біблія, одна із перших книг світу, з'ясувала перспективу людської історії, що почалася з трагічного розриву, самовільного відходу від духовної домінанти буття, від Бога. Біблія усіма книгами, що увійшли до її двох канонів – *юдейського і християнського*, засвідчила марність і безпідставність людських претензій на самостійне світовладство, однаково справедливе й добре до всіх, виявивши глибинні природні схильності людини до зла і гріха, до неправди і розбещеності» [8, с. 4–5].

Y he dicho: Yo os sacaré de la aflicción de Egipto a la tierra del cananeo, del heteo, del amorreo, del ferezeo, del heveo y del jebuseo, a una tierra que fluye leche y miel. Y oirán tu voz; e irás tú, y los ancianos de Israel, al rey de Egipto, y le diréis: Jehová el Dios de los hebreos nos ha encontrado; por tanto, nosotros iremos ahora camino de tres días por el desierto, para que ofrezcamos sacrificios a Jehová nuestro Dios (Éx.3:17-18). І сказав Я: Я введу вас з єгипетської біди до Краю ханаанейнина, і хіттеянина, і амореянина, і перізеянина, і хіввеянина, і євусеянина, до Краю, що тече молоком та медом. І вони послухають слова твого, і прийдеши ти та старші Ізраїлеві до єгипетського царя, та й скажете йому: Господь, Бог євреїв, стрівся був нам. А тепер ми підемо в триденну дорогу в пустиню, і складемо жертви Господеві, Богові нашому! (Вих.3:17-18). ¿Es Dios solamente Dios de los judíos? ¿No es también Dios de los gentiles? Ciertamente, también de los gentiles (Rom.3:29). Хіба ж Бог тільки для юдеїв, а не й для поган? Так, і для поган (Римл.3:29) [12].

Святе письмо є значущим елементом християнської картини світу, а її концепти – складовими мовної картини світу іспанців. Біблія як релігійний твір становить історичний, культурний, соціальний і психологічний людський феномен, який також є лінгвістичним. Представники всіх етнокультур квінтесенцією смислу життя вважають кохання – духовне продовження особистості в іншому. Концепт ЛЮБОВ втілює у собі вищі духовні цінності, які становлять для людини моральний ідеал і є моральним смислом життя, – ідеал, заради якого варто жити.

У результаті проведеного нами аналізу лексикографічних джерел було встановлено, що поняттєве ядро концепту ЛЮБОВ визначають такі дефініційні ознаки: *amor* – це любов, прагнення, схильність, пристрасть, м'якість, терпимість, покладливість, дозвіл, згода.

Проведений аналіз репрезентації концепту ЛЮБОВ у семантичному аспекті показав, що лексична вербалізація реалізується іменником *amor*, який характеризується найбільшими можливостями для кодування концепту:

¡Qué hermosa eres, y cuán suave, (Яка ти прекрасна й приємна яка)

Oh amor deleitoso!, (о кохання в розкошах!)

Levantémonos de mañana a las viñas; (Устанемо рано, й ходім у сади-виногради)

Veamos si brotan las vides, si están en cierne, (подивимось, чи зацвів виноград, чи квітки розцвілились)

Si han florecido los granados; (чи гранатові яблуни порозцвітали?...)

Allí te daré mis amores. (Там кохання своє тобі дам!)

Звертання є однією з центральних одиниць мовленнєвого етикету. Звідси впливає його зв'язок з проблемами культури мови. Етичний аспект звертання тісно пов'язаний із культурологічним. Звертання розглядається як комплекс лексико-граматичних засобів, які вживаються головним чином у звертанні до особи. Отже, звертання аналізується як комунікативна категорія, що виражається за допомогою таких засобів [6, с. 7].

Характерною рисою складової концепту ЛЮБОВ, яка вербалізується дієприкметником *amado*, є коханий. Прикметники та прислівники додають оцінного забарвлення, вносячи експресивний відтінок.

Las mandrágoras han dado olor (Вудають пах мандрагори),

Y a nuestras puertas hay toda suerte de dulces frutas (при наших же входах всілякі коштовні плоди)

Nuevas y añejas, que para ti, oh amado mío, he guardado (нові та старі, що я їх заховала для тебе, коханий ти мій)

Deja que tus pechos sean como racimos de vid, (нехай стануть перса твої, немов виноградні ті грона),

Y el olor de tu boca como de manzanas, (а пахоц дихання твого як яблука!)

Y tu paladar como el buen vino, (А уста твої як найліпше вино:)

Que se entra a mi amado suavemente, простує воно до мого коханого),

Y hace hablar los labios de los viejos. (чинить промовистими й уста сплячих!)

Yo soy de mi amado, (я належу своєму коханому),

Y conmigo tiene su contentamiento (а його пожадання до мене)

Ven, oh amado mío, salgamos al campo, (Ходи ж, мій коханий, та вийдемо в поле,

Moremos en las aldeas (переночуємо в селах!)) (Cant. 7:7-12).

Святе Письмо є джерелом загальнолюдських цінностей і вважається Книгою Книг серед літературних та релігійних творів. Переклади Біблії на велику кількість мов світу свідчать про обмін шедевром релігійного слова між різними етнічними спільнотами, про засвоєння християнських заповідей представниками різних національностей. Специфічність мови Святого Письма визначає особливості текстового втілення концепту ЛЮБОВ в іспаномовній Біблії. Аналіз текстового втілення концепту ЛЮБОВ в іспаномовній Біблії уможливило з'ясування механізму формування релігійного світовідчуття іспанським етносом.

Результати проведеного дослідження надають можливість визначити перспективи подальшої розробки розглянутої у ньому проблеми: мовного втілення концепту ЛЮБОВ у різних типах іспаномовного дискурсу. Також у межах подальшого вивчення досліджуваної теми можна ввести до неї зіставний аспект, порівнявши способи відображення мовної ментальності носіями різних культур.

Література:

1. Алефиренко Н. Ф. Культура и языковое сознание / Н. Ф. Алефиренко // Языки и транснациональные проблемы: Мат-лы I междунар. науч. конф. 22-24 апреля 2004 года. Т. II / Отв. ред. Т. А. Фесенко. – М.-Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2004. – С. 56–62.
2. Бердяев Н. А. Судьба России. Самосознание / Н. А. Бердяев. – Ростов н /Д : Феникс, 1997. – 544 с.
3. Жихарева О. О. Лінгвокультурологічні особливості ознакових слів в англійських текстах Євангелія: Автореф. дис... канд... філол. наук / О. О. Жихарева. – К., 2004. – 19 с.

4. Кагановська О. М. Можливі світи і наратив крізь призму текстових концептів (перекладознавча проблема) / О. М. Кагановська // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. – Філологія. Педагогіка. Психологія. – Вип. 30. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. – С. 13–20.
5. Маркарян Э. С. Теория культуры и современная наука / Э. С. Маркарян. – М. : Наука, 1983.
6. Пономаренко В. П. Еволюція засобів звертання в індоєвропейських мовах: компаративно – типологічний аспект: Автореф. дис... докт... філол. наук / В. П. Пономаренко. – К., 2010. – 31 с.
7. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – М. : Академический Проект, 2001. – 990 с.
8. Сулима В. Біблія і українська література: Навч. посібник. – К. : Освіта, 1998. – 400 с.
9. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1998. – 288 с.
10. Фирсова Н. М. Испанский речевой этикет / Н. М. Фирсова. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 183 с.
11. Шевченко А. С. Семантико-когнітивна структура концептів справедливості і беззаконня (на матеріалі іспаномовного тексту Біблії): Автореф. дис... канд... філол. наук / А. С. Шевченко. – К., 2014. – 19 с.

Джерела ілюстративного матеріалу:

12. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / [пер. І.Огієнка]. – К. : Українське Біблійне Товариство, 2007. – 1375 с.
13. Santa Biblia. Reina-Valera 1960 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://labibliaweb.com/?cat=122>